

Gospodarske skušnje.

(*Vnovič poterjena skušnja, da iz bolnega krompirja izraste zdrav*). Kar smo na Krajskem in Štajarskem že pred več leti skusili, so skusili letos tudi na Koroškem: v občnem zboru koroške kmet. družbe 24. okt. t. l. je gosp. predsednik podal presv. nadvojvodu Joanu, ki so bili pričujoči pri tem zboru, popolnoma zdrav krompir, ki so ga iz bolnega semena pridelali v Margereku. — Ta skušnja je tedaj nov djansk dokaz, da vzrok krompirjeve bolezni ni v semenu, ampak v posebnih razmerah vremena. (Woch. st. LWG.)

(*Pšenično seme namakati v bakrenem ali v kotlovinskem vitriolu (Kupfervitriol) je nevarno*). Dobro znano je našim kmetovavcem, da pšenico snetja obvarovati res ni boljše namake, kakor imenovana vitrijolna. Pa po mnogih skušnjah je na Nemškem spričano bilo, da bakreni vitrijol ne razjé le snetjave zalege od zunaj na zernji, temuč se vrine tudi v seme in gré od tod v novo kal in v klasje in po novem zernji v moko in kruh, ki se iz te moke speče. Bakreni vitriol pa je hud strup, in čeravno se s kruhom po malem vživa, napravlja vendar kakor tihotapec hude trebušne bolezni, ki se počasi razširjajo dalje, da človek hirati začne in zdravnik celó prave bolezni zvediti ne more. — Ker vse druge namake nimajo posebne moči odpraviti snetjavosti, bakreni vitrijol pa je zdravju škodljiv, ostane edina pomoč: preminjati seme. Vémo pa, da je to lože rečeno kakor storjeno, ker so letine nekatere take, da se v vsi okolici teško popolnoma zdravo seme dobí.

(*Zdaj je čas z apnico beliti sadne drevesa!*) Kar je koža človeku ali živali je skorja drevju; kolikor lepšo kožo ima drevje, toliko zdraviše je in potem tudi rodovitniše. Kakor pa si čedi človek kožo z umivanjem in kopanjem, in se čedi živini s štriglanjem, tako je treba tudi drevju jo čediti, da se mah odpravi, mervta skorja odlúši in razpoke osnažijo, v kateri radi prebivajo červi in mnogi merčesi. Zato steržejo pridni gospodarji sadno drevje konec jeseni in v začetku spomladi, da tako drevje pripravljajo k večji rodovitnosti; zato jih belijo pred zimo po celem deblu in debelejših vejah, ker apno ima razjedljivo moč v sebi, ktera pokonča mah in vso drugo nesnago, živo in mervto, da spomladi, kadar deževati začne, se z apnom vred spere z drevés. Kakor se zid beli, se belijo tudi drevesa. Lepo znamenje umnega gospodarja je, če se na pozno jesen vidi jo drevesa njegove pobeljene. Tudi zajec nima veselja glodati pobeljene skorje, ki ga peče po gobcu.

Zdraviteljske stvari.

(*Za merzlico ali groznico kaj*). Da ima marsiktera žival zdravilno moč v sebi, nam pričajo španske muhe, stanoge, hrošči ali majski kebrí itd., ktere zdravniki v nekterih boleznih rabijo že od nekdej. Od stanog (stnog ali prašičič, Kellerwürmer, millepedes), katerih lastoviti zoperno-lugasti in ojstri sok zapopada razun mnogih mastnih stvari mnogo soli, kakor klorkalium in klorkalcium, smo ravno brali v pruskem zdraviteljskem časniku, da jih rabi ljudstvo na Pruskem (Prajzovskem) zoper merzlico z velikim pridom. Dr. Heer sam pripoveduje, da je vidil merzlico, ki se je pri nekem mladenču vkljub vsih zdravil terdovratno ponavljala, ozdraviti s stanogami, ktere se takole

rabijo: „9, 10 ali 11 stanog se verže v flaško z 8 loti dobrega vina, ki naj potem stoji skoz več dni na solncu. Berž ko bolnik čuti, da ga bo začela merzlica tresti, naj popije eno polno žlico odlitega čistega vina; potem pa, ko je prestal tisti dan merzlico, naj popije še eno žlico — in s tem — pravijo — je merzlica odpravljena. — Pomoč je lahka, dober kup, in ker nikakor škodovati ne more, je toliko bolj vredna priporočila, ker so merzlice res včasih silno terdovratne.

(*Zoper govejo kugo*) so na Ogerskem v šempromski županiji poskusili isopatično zdravilo: 3 dele žolča, ki se vzame iz žolčnega mehurja kakega goveda, ki je poginilo za govejo kugo, so zmešali z 99 deli vinskega cveta (Weingeist) v tinkturo; od 5. stanjšice te tinkture so po 5 kapljic dva-, tri- ali štirikrat na dan bolni živini dajali. Pravijo (ali je res ali ne? bi glave ne stavili), da že v prvih 24 urah odleže živini, če se je zdravilo to o 1. stopnji (stadium) bolezni dalo.

Potovanje po okrajnah nebá.

(Dalje.)

„Kako je pa bilo mogoče, da so zvezdogledi že pred to znajdbo toliko od nebeških prikazín vedili? Al jih Tiho Brahe ni tako natanko prerajati znal?“

Poprej so dogodbe na nebu na dve viži prerajtovali. Perva se je ravnala po skušnjah, ki so jih njih očaki ali pa sami že doživeli, in po znanih dogodbah, ki so se primerjale v gotovih časih. Po tem so prerokovali, da se bo to ali uo tudi vprihodnje po navadi godilo. Temu prerokovanju ni treba znanstva naravnih postav, pa tudi ni tako važno, ker nemore od zvezd ali svetov na novo najdenih celó nič gotovega prerokovati. Druga pot je bila po znanstvu naravnih postav, po katerih zamoremo dogodbe prerokovati, če prav od pretečenih časov nobene skušnje nimamo. Ko bi bil Piacci vprašal Tiho Brahe-ta: „kje je moja zgubljena zvezda?“ mu bi bil mogel odgovoriti: je bom iskal z daljnogledom sem ter tje po širokem nebu; morebiti jo dobim; vém pa prav nič ne za-njo, ker še dozda j nje pot ni po skušnjah popisana. Tudi s Halejevim kometom se bi bila taka godila; če je ravno od hoda njenega nekaj znanega, bi vendar ne bilo mogoče vsega prerajati, ko bi omenjenih postav ne imeli, ki sta jih Newton in Kepler na Kopernikovo spoznanje sozidala.

„V čem vendar obstojé Newtonove postave?“

Vsega vam nemorem tu razjasniti. Le naj potrebnejši reči bom skušal dopovedati, ki jih vsak lahko razume. Newtonove postave obsežejo dokaze in skušnje, da se nebeški svetovi po ravno tistih naravnih postavah gibljejo kakor trupla na zemlji. Že pred Newtonom je bilo znano, da se nobena stvar tukaj na zemlji ne more sama po sebi ustaviti, če si jo k teku ali gibanju pripravi, in da se nobena sama po sebi zmeziti in nikamur gibati ne more, če nima življenja v sebi.

„Kako nek more to biti, ker nas vsakdanje skušnje učé, da se krogla, ki jo po tleh zatekljaš, sama po sebi ustavi ter mívna obleží?“

To se nam le zdí, da se sama po sebi ustavi; v resnici jo pa ustavijo stvari medpotoma, ki jo zavirajo in čedalje bolj miré, dokler ji sčasoma vse moči ne vzamejo, da še daljnih zavirov zmagovati ne more. Skušnje nas učé, da zalikana krogla toliko dalje derčí, kolikor glajši je pot. Če je pot polikana, bo krogla veliko dalje letela kakor po kamniti in roglati poti. Iz tega se dá skleniti, da nobena gibljivoča stvar ne more zmeniti sama po sebi ne svoje hitrosti ne svoje poti.